

Romano kher – Rómsky dom

Farebný svet Coloriskeri luma 3

Svet rozprávkových a detských príbehov

(Niekoľko slov na okraj súťaže Farebný svet—Coloriskeri luma 2014)

Aj v roku 2014 občianske združenia Romano kher – Rómsky dom a Pro Futuro vyhlásili celoštátu čitateľsko-výtvarnú súťaž Farebný svet - Coloriskeri luma. Obrázky, ktoré Vám prinášame, patrili medzi najkrajšie v súťaži. Doplňili sme ich úryvkami rómskych rozprávok, ktoré sú pre deti inšpiráciou. Každoročne si uvedomujeme jednu vec – veľmi dôležitým prvkom súťaže sú učitelia. Oni prijímajú rozhodnutie ísť do súťaže, oni poznajú najlepšie, ktoré dieťa má talent a oni s ním trpezivo pracujú. Sú to najmä učiteľky, ktoré prichádzajú s deťmi na otvorenie výstav a oceňovanie. Učiteľky, ktoré sa obetujú a často zastupujú aj rodičov. Vedia, že aj takéto udalosti obohacujú deti, najmä ak sú zo sociálne znevýhodneného prostredia. Patrí im za to naše podakovanie!

Agnes Horváthová, Romano kher—Rómsky dom

„Vysoko si vážim prácu učiteľov, ktorí pracujú s deťmi v súťaži Farebný svet – Coloriskeri luma. Z ich strany i zo strany organizátorov ide o mimoriadne cenné veci vo výchove a vzdelávaní detí, o prospešnú činnosť a veľkú službu rómskej kultúre. Súťaž otvára mladej generácii bránu poznania rómskej i slovenskej kultúry.“

Dezider Banga, rómsky spisovateľ, nositeľ Radu L. Štúra III. triedy za mimoriadne zásluhy o rozvoj v oblasti kultúry, osobitne rómskej literatúry

Názov: Farebný svet – Coloriskeri luma 3

Vydalo: Romano kher – Rómsky dom, občianske združenie

Zostavili: Stella Hanzelová a Agnes Horváthová

Tlač: Trophis s.r.o.

ISBN: 978-80-971441-2-8

Počet listov: 12

Rok vydania: 2014

Vydanie prvé. Za obsah katalógu zodpovedá vydavateľ.

Ilustrácia na obálke: Valentína Baranová, 9 rokov, ZŠ s MŠ Hrabušice

Ilustrácia na zadnej strane obálky: Diana Manyuczová, 14 rokov, ZŠ Rozmarínová 1 Komárno

Tiráz

Tento katalóg je jedným z výstupov projektu Rómske dokumentačné a informačné centrum, podporeného sumou 87 732 eur z Fondu pre mimovládne organizácie, ktorý je financovaný z Finančného mechanizmu EHP 2009-2014.

Správcom Fondu je Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation. Cieľom projektu Rómske dokumentačné a informačné centrum je Posilnenie aktívneho občianstva.

Realizované s finančnou podporou Úradu vlády – program Kultúra národnostných menšín 2014

Illustrácia na opačnej strane listu

Melisa Bariová, 11 rokov, ZŠ s VJM, Šíd

paramisa.sk © Romano kher 2014

Cejla Stojka: Štyria bratia a falošná manželka (úryvok)

(kapitola z knihy Tancovala som s tebou v orechoch... Lovárske rozprávky)

Žili raz štyria bratia, bohatí bratia! Tu hovorí jeden z bratov: „Môžeme byť šťastní, človeče, že máme také poslušné manželky, sestry, mamy a deti a že naši ľudia sú takí dobrí!“

Druhý brat na to vrvá: „Veruže áno, ved' vidíš, aká je moja žena dobrá. O piatej hodine bola v dedine a priniesla tri sliepky!“ „O piatej? Moja žena išla o tretej a priniesla mlieko a všeličo, vajcia boli ako kolesá, také ste ešte nevideli,“ hovorí ďalší brat. „Jaj!“ vrvá ďalší. „Tá moja, veľmi ju milujem.“ Nato vrvá štvrtý brat: „Musím vám povedať, že moja je ako kráľovná popri vašich ženách.“

„Počúvajte,“ hovorí najmladší brat. „Pozrite sa tam, kde je zelená tráva, uvidíte starý strom. Človek sa môže skryť v tom strome, aj keď je starý. Boh chodí späť do každého starého stromu, lebo tam je mu najlepšie. Uvidíme, koho manželka je najlepšia a najspravodlivejšia.“

Vliezla do stromu prvá manželka a prosí: „Sväty Boh! Ochraňuj ma, daj mi šťastie a silu, aby som bola dobrá k svojej rodine a k môjmu mužovi.“ Ide druhá: „Ešte nemám dieťa, pomôž mi, aby som ho mala! Aby sa môj otec aspoň raz usmial, lebo je vždy smutný.“ Ide tretia a tiež prosí, aby sa jej darilo.

Ide aj tá posledná. „Panenka Mária, zober mu zrak, nech oslepne môj muž! Tam za rohom, za tou ulicou ma čaká môj frajer.“

Vracajú sa ženy domov k svojim povinnostiam. Založia veľký oheň, iskry skáču, fúka vietor a ženy klebetia. Prichádzajú bratia. „Jaj,“ hovoria, „ako dobre ste navarili!“

Dievčatá spievajú na lúke a nevesty so svojimi manželmi čakajú, či sa im splnilo to, o čo prosili Boha. Najstaršia uvarila najlepšie jedlo a nachovala svojho muža. Aj ďalšie veria, že to, o čo poprosili Boha sa im splnilo. „Čo robíš?“ hovorí štvrtá manželka mužovi, „tu je jedlo, tu sú halušky, tu je polievka.“

„Nevidím!“ vrvá on.

Žena sa tvári, že pláče a natiera si oči slinami. Muž sa jej prihovára: „Nepláč, moja malá žienka, nepláč!“ Za jej chrbotom prichádza frajer.

Ked' videl, že ho oklamala, zaprisahal ju. Dvomi vrkočmi ju priviazał o strom a dal ju zožrať komárom.

Muž odšiel na svojom koči svoju cestou. Ak nezomrel, žije až dodnes.

Cejla Stojka (* 23.05.1933, Kraubath an den Mur, † 28.01.2013 Viedeň, Rakúsko)

Rakúsko-rómska spisovateľka, maliarka a hudobníčka.

Pochádzala z rodiny Lovárov. Spolu s mamou a so štyrmi z piatich bratov, prežila holokaust a väznenie v Osvienčime a Bergen Belsen. Jej otca deportovali do koncentračného tábora, kde neprežil. Prvú autobiografickú knihu Spomienky rómskej ženy vydala v roku 1988. Hlavnou témove spomienok bola nacistická perzekúcia rakúskych Rómov. Účinkovala v dokumentárnom filme Nezabudni na nás, ktorý opisuje ľudí z inej ako židovskej komunity, ktorí prežili holokaust.

Tvorba:

Žijeme v utajení. Spomienky rómskej ženy (1988)

Cestujúci do sveta (1992)

Moje rozhodnutie písat – neviem to (2003 - básne)

Sníva sa mi, že žijem? (2005)

Ilustrácia na opačnej strane listu

Miriam Gáborová, 11 rokov, ZŠ Vtáčkovce

paramisa.sk © Romano kher 2014

Cejla Stojka: E štar phral taj i xoxamni Romni (katar)

(katar anda keňvo Tusa andre akhoren khelos... Lovarenge paramiči)

Sas štar phral, barvale phrala! Taj phenel o jek phral: „Ame froh šaj avas, more, kaj si ame kecave laše romna taj phena taj dejta taj šavora. Ama-ro nipo igen lašo!“ De phenel o aver: „Sar niči, aj dikhes muri romni soski laši. Aba panžengo sas ando gav taj andas trine khanja!“ Panžego? Aba muri trinengi gelas. O thud taj sogodi, arne aba sa kaj rota, ej kaj paluni či dikhlan?“ „Jaj,“ phenel o aver. „De muri me igen kamam mura romna!“ De taj o štarto phral phenel palal: „Si te vorbin tume, ke muri i krajaskinja - pa tumare!“

„De ūnen,“ phenel o maj cigno phral. „Dikhen kutkate koj zeleno čar, dikhen ek phuro kopači. Taj eg manuš šaj garadjol ando kopači, ke aba phuro-j. Del ando sako phuro kopači žal te sovel, ke ko kote maj šukar leske. Maj dikhaska saveski romni so-j maj laši taj maj čači.

Taj žal i angluni romni kote, plajeske te mangel: „Aj suntona Devla! Žutin ma, de ma ba tji baxt, tji zor, mindig laši romni t'avav paša muri famelija taj mure romeske.“ Žal i dujto: „Inke naj ma šavoro, žutin ma t'avel ma'g cignoro! T'avel muro dad vi kodo teš aj asal jokhar, ke mindig brigako-j! Žal v'e trito, vi kodi mangel variso, vi kodolake žal mišto. Taj žal kodi čak! „Svuntone Marijo, korral les, korrar mure romes! Ke kutkate palaj vulica, žanes, kutkate, po aver than lešij muro piramno. No žan e romna sa pe

pengi butji. Bari jag keren e sikra sijabia, i balval žal kiraven o romna. Taj aven e phral. „Jaj phene, de lašo kiradan!“

E ūjea gjilaben penge pe mala. E borora avile sa penge romenca, ke so mangle akan, sa o svunto Del kerel lenge na?! No kaki akanik o maj lašo xabe kiradas.

„Aj so keres?“ phenel i romni, „Aj katka-j o xabe, taj katka-j e haluški taj i zumi, katkate.“

„Či dikhav!“

Mišto-j, avel i ratji, kerel te rovel, taj lel o šungar taj makhel pe leske jakha kodi. Lel o Rom taj kerel pe: „Na rov, muri cigni gažil!“ Narov!“ Kat-kate pala lako dumo pale avel lako piramno.

Taj sas la tele, na. E Rom pale astarde taj tradine-tar. Taj phanglas la po kopači lake čurnenca taj muklas e sunogi te xan la.

Taj muklas la kote aj xuklas po vurdon taj gelo-taj ž'adjes trajij. Te na mulas ž'adjes trajij!

Cejla Stojka (* 23.05.1933, Kraubath an den Mur, † 28.01.2013 Beča, Austria)

Romani lekhariskiňa, maľariskiňa taj lavutarkiňa amda Austria. Sarmozjas andaro Lovara. Khetane peske daha taj peske štare phralenca andar pandž perdal trajinde o porraimos taj o phanglimo ando Osvienčimo taj ando Bergen Belsen.

Lako dad sas ingerdo ando koncentračno vatra kaj čitrajindas perdal. Laki angluni autobiograficko keňva gindipena pal o romane džuvľa savi sas avri dini ando berš 1988. Maj bari maškarutni tema gindišágosko sas nacistickivo perzekucia le Romen andaro Austria. Khelas ando dokumentarno filmos Mabister per amende,

savo perdal skirij paj manuša anda aver sar židovaniko komunita, save perdal trajinde o porraimos.

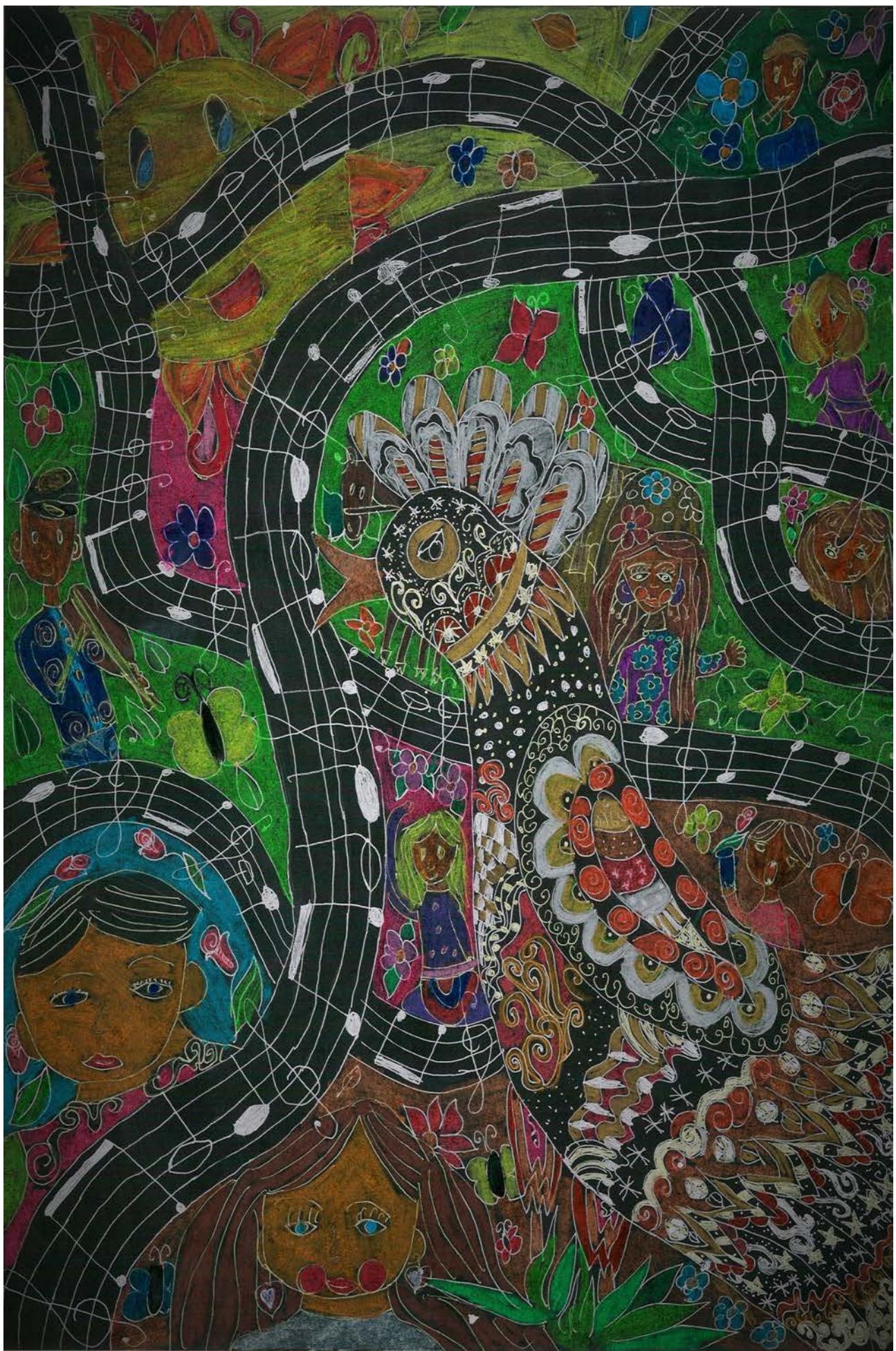
Keriben:

- Trajinas ando garajimo. Gindipena la o romane džuvľa (1988)
- Dromeskera kada luma (1992)
- Muro thodolov te skirij – čižanav kodo (2003) – gilutňa
- Suno dikhav, hoď trajij? (2005)

E ilustracija pre aver ūleskeri sera

Vanessa Lakatošova, 11 berš, Bazutno škola the čhavorelin Selice

paramisa.sk © Romano kher 2014

Hana Doskočilová: Spravedlivý trest (úryvok)

(kapitola z knihy O mamě Romě a romském Pámbíčkovi)

„To jsi hřměl ty, vid?“ zeptala se šepetem Mama Roma.

Ale v loktuši bylo ticho.

„Nemluv, když nechceš. Já stejné vím, jak to bylo.“

Zase ticho.

Mamu Romu to však neodradilo:

„Jediné, co nevím, jak Chajíma potrestat? Jeho bratři se na něho chystají, že mu dají co proto, ale já mám strach, aby to nepřehnali. Aby Chajímovi neublížili.“

Dál už Pánbůh mlčet nedokázal a zahuhlal rozzlobeně:

„Staral se on, komu ublíží? Vždyť jste po té jeho kalné vodě z měchu mohli všechni umřít! Ne, ne, Mamo Romo, tvůj Chajím je nehodný syn a zaslhuje trest, jakým nehodné syny trestají všude na světě.“

„A jak je trestají?“ zeptala se hláskem jako vlásek Mama Roma, a Pánbůh odpověděl:

„Vyženou je někam do pustiny a tam nechají. Navíc jim na čelo vypálí

znamení, že jsou darebáci. Kdyby je náhodou potkal někdo cizí, aby se měl před ním na pozoru.“

Tedž zase mlčela Mama Roma.

Až za dlouhou chvíli se rozplakala a řekla Pánubohu:

„To po mně nemůžeš chtít. Miluji svoje děti nade všechno pomyšlení!“

„I ty nehodné?“

„I ty,“ přikývla Mama Roma.

A honem se vrátila k řece, protože už pomalu začínalo nad kalnou vodou svítat.

„Všichni na to doplatíte!“ volal za ní Pánbůh.

Ale Mama Roma už ho neslyšela. Měla plnou hlavu starostí, aby nehodnému Chajímovi jeho hodní bratři moc neublížili, až budou vykonávat spavedlnost.

Ať se to komu líbí nebo ne, od té doby platí třetí romské přikázání: ROMOVÉ NADE VŠE MILUJÍ SVOJE DĚTI, I TY NEHODNÉ.

Hana Doskočilová (* 11.07.1936, Jihlava, žije v Praze, Česká republika)

Česká autorka próz pre deti, ktorá patrí k popredným autorkám súčasnej českej literatúry pre deti a mládež. Nositel'ka ceny Albatros za celoživotnú prácu s detskou knihou.

Niekoľko rokov pracovala vo vydavateľstve kníh pre deti a mládež Albatros, od roku 1972 je na voľnej nohe. Jej diela sú určené hlavne najmenším čitateľom., publikovala hlavne v časopise Mateřídouška. Jej kníhy sú preložené do mnohých európskych jazykov. Je tiež autorkou 3 scenárov k animovaným filmom o známom Krtkovi. Mnoho jej rozprávok bolo zdramatizovaných. Kníha O Mamě Romě a romském Pámbíčkovi získala ocenenie Zlatá stuha - Cenu učiteľov za prínos k rozvoju detského čitateľstva.

Tvorba pre deti a mládež:

Bibliografia obsahuje desiatky kníh, scenárov, zborníkov, či časopiseckých textov. Najpopulárnejšie:

- O Mamě Romě a romském Pámbíčkovi (2001)
- Pohádky pro děti, mámy a taty (1961, 1987, 1997)
- Micka z trafiky a kocour Pivoda (1971)
- Rozprávky o Krtkovi (1991–2006)

Ilustrácia na opačnej strane listu

Erika Botošová, 10 rokov, ZŠ s vyučovacím jazykom maďarským, Šíd

paramisa.sk © Romano kher 2013

Margita Reiznerová: Náš strýček (úryvok)

(kapitola z knihy Čalo vodi / Sytá duše)

Chtěla bych vám povědět o jednom hodném člověku. O svém strýčkovi. Říkalo se mu Jankus. Už nám umřel, kéž mu dá Pánbůh lehkou zem. Byl to moc hodný člověk, poctivý, všichni Romové ho měli moc rádi. A on sám taky moc rád chodil mezi mladé. Jednou jsem ho potkala na Žižkově: „Strýčku, kampak jdete?“

„Jaj, děvenko, hledám svoji ženu. A vy jdete kam?“

„My taky někoho hledáme,“ povídám. „Ty hledáš, my hledáme. Každý hledá svoje.“

„A koho hledáte?“ ptá se strýček.

Podívali jsme se s mužem na sebe a on povídá: „Ale, koupili jsme jehně a hledáme, kdo by nám ho zabil.“

„A vy to neumíte?“ Hned nám začal povídat, jak se zabijí takové jehně.

„Proč byste nám to tady vykládal, pojďte, strýčku, s námi, a zabijete nám ho vy.“ Těšili jsme se, že budeme poslouchat, jak strýček povídá pohádky, protože uměl dělat legraci a uměl překrásně vyprávět. Nemuseli jsme mu říkat dvakrát, hned šel s námi. Bydleli jsme kousek za Prahou,

měli jsme tam dům. Dvezli jsme strýčka k sobě domů, muž šel pro vodu, já jsem uvařila, strýček se najedl, napil a povídá: „A kde máte to jehně?“

A muž na to: „Někde se asi ještě pase.“ Dobře.

Popíjeli jsme dál a strýček nám začal vyprávět, jak se žilo dřív, a my jsme ho poslouchali, celým srdcem, celou duší, protože ve vyprávění nad něj nebylo. Kam se na něj hrabala televize, kam se na něj hrabal rozhlas. Za chvíli se zase ptá: „Tak kde máte to jehně?“

„Jen, strýčku, ještě zůstaňte, kdo ví, kde je, jen nám ještě chvíli vyprávějte, jak bylo dřív.“

A strýček zase vykládal dál, ale už taky pokukoval po dveřích, protože nepřišel jen kvůli nám, ale taky kvůli jehněti.

„No tak, lidi, kde je to jehně?“

Jen to dořekl, otevřely se dveře: „Už jsem tady!“ Jenže to nebylo žádné jehně, ale můj švagr. Začali jsme se smát. Strýček pochopil, že jsme si z něj udělali legraci.

Margita Reiznerová (* 5.5.1945, Malé Bukovce, okr. Bardejov, žije v Belgicku)

Rómska autorka poviedok, rozprávok, básní. Spisovateľka a bojovníčka za zvýšenie životnej a kultúrnej úrovne Rómov, zakladateľka Združenia rómskych autorov v Prahe, Stála pri zdrobe rómskeho vydavateľstva (Romaň čhib), časopisu Amaro Lav (Naše slovo) a Romano Gendalos (Rómske zrkadlo).

Narodila sa na Slovensku, po vojne sa s rodičmi presťahovala do Prahy, kde sa okrem tvorby, bohatej činnosti v prospech rozvoja rómskej literatúry a rómskeho slova, venovala aj hudbe a pôsobeniu ako v rómskom folklórnom súbore Perumos. Koncom minulého storočia emigrovala do Belgicka.

Tvorba pre deti a mládež:

Kali (1992)

Suno (2000)

Kale ruži (1990)

Ilustrácia na opačnej strane listu

Ondrej Horváth, 11 rokov, ZŠ s MŠ Vydrník

paramisa.sk © Romano kher 2014

Bohuslava Vargová: Druhá mama (úryvok)

(kapitola z knihy Rómčatá a Rómčence a ako sa stať dievčaťom)

S otcom by Jola bola išla aj na kraj sveta, zobraťa by ho so sebou aj k Arane a Gejzovi, lebo otec je taký tajuplný, ako všetci, čo veľa bojovali. Aj mama mu sice cez vojnu pomáhala, aj vojakom-utečencom nosila do kukurice za traťou jedlo a staré civilné šaty, ale nebola vôbec tajomná, lebo sa na ňu nedalo spoľahnúť, že vždy splní všetko, čo prislúbi, napríklad, že otec, keď sa vráti zo služby, Jolu vybije za to, že je lenivá, nebaví ju kuchyňa, vždy niekde drepí, na stromoch alebo v rajčinách, či pri zajacoch.

Mama klamala, lebo otec Jolu ešte nikdy nevybil a ani nevybije, lebo ona nie je nepriateľ, a priatelia sa nebijú, tých má človek rád a pomáha im, napríklad, im tajne nosí noviny, keď je to zakázané, alebo je s nimi vo väzení, alebo skrýva partizánov.

Otec ju nikdy nevybije, to si len mama tak vymýšľa, aby ju vylakala, ale Jola jej neverí, lebo vie, že otec ju má rád. Ale aj mamu musí mať človek rád, aby sa mu dobre žilo. A tak Jola rozmýšľala, ako svoju vymeniť, až si na ňu napokon navykla.

Možno to musí tak byť, že sa človeku nevydarria obidvaja rodičia presne

tak, ako si to predstavuje. Veď ona sa tiež mame nevydarila. Má veľký nos a oči, vymrdzuje hubu a vrieska, a mama by ju mala radšej takú peknú ako Helu.

Čo sa dá robiť, niekedy sa ani deti nevydaria, a mama si to s ňou vytrpí. A načo jej je vlastne toľko detí, až šesť (to šieste, Helu, naozaj už nepotrebovala), iní majú menej, možno aj s tým nosom ako bambula by im príšla vhod. A keď to mame povie, mama si ju k sebe privinie tak silno, až ju skoro rozpuší, a nechce si ju dať.

A potom, aby sa človek vyznal v dospelých. Stále robia niečo iné, ako by sa dalo čakať. Najmä mama.

Veď je to také jednoduché ísť za svoju vecou rovno, nevravieť jedno, a robiť druhé, keď sa jej nepáči môj nos, čo ma tak objíma. Keď sa už mame neľúbim, prečo si ma nevymení za krajšie dieťa, a len si fažká, že je so mnou kríž.

Myslím, myslí si Jola, že v dospelých sa nedá vyznať, keď nechcú pochopiť, že ich deti pochopia až vtedy, keď budú dospelé.

Bohuslava Vargová (* 5.12.1951, Trnava, žije v Bratislave)

Novinárka, poetka a spisovateľka, pôsobila ako vysokoškolská učiteľka na Univerzite Komenského v Bratislave a na Katedre rómskej kultúry Pedagogickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

V súčasnosti je štatutárna zástupkyňa a predsedníčka Kultúrneho združenia národností a etník Slovenskej republiky, je editorkou rómsko-slovenského časopisu Mišusori – Myš(u)lienka. V tvorbe pre deti vydala najmä zbierky básničiek pre najmenšie deti.

Tvorba pre deti a mládež (výber):

- Je to tak, a či tak? (1978)
- Žartovanky (1980)
- Rómčatá a rómčence (1992)
- Ako sa stať dievčaťom (1992)
- Mačka v skrýši tiší myši (2007)

Ilustrácia na opačnej strane listu

Amanda Lakatošová, 9 rokov, ZŠ s MŠ Selice

paramisa.sk © Romano kher 2014

Ján Štiavnický: Ako cigán Berka zratoval Vel'bachy (úryvok)

(kapitola z knihy Farbiar a krásna Zuzana)

Každá obec má vo svojom dlhom živote niečo, čím sa rada pochváli, ale aj vrúbiky, ktoré radšej nikomu neukazuje. Dokonca ani vlastným potomkom, aby sa nemuseli hanbiť za hriechy svojich otcov. Ale je len jedna obec, ktorú zratoval chudobný cigán Berka, napoly kanvár a napoly muzikant...

Večer odviedol Berka deti k zbojníckej jaskyni. Každé nieslo deravú kanvu s jednou sviečkou. Rozkázal im, aby potajomky povyliezali na stromy a sám sa vyškriabal na hrubú jedľu pred vchodom do jaskyne. Ako vtáčatá v hniezdach počkali cigánčence na polnoc. Vtedy cigán Berka zapálil v kanvici sviečku. Plameň urobil odrazu z dier svietiace oči, ktoré sa dívali na všetky strany. Šaty, ktoré ušila Kaša, viseli z kanvice až na zem. Keď noc pritlmila v lese všetky zvuky, cigán trikrát zavolał:

— Zbojník Bunkoš, pod' von!

Nadľho sa z jaskyne nič neozývalo. Navela sa rozospatý a smolou pripelený zbojnícky kapitán vyterigal z diery, zívol, no vzápäť zbadal na konároch jedle strašnú ohavu a vylakane sa opýtal:

— Kto si?

— Polnočnica! — zvrieskla hrubým hlasom namiesto muža Kaša. — Či si o mne nepočul?

— A... a čo odo mňa chceš?

— Ženou ti budem!

— Mojou ženou? — zjokol celý popletoný zbojník Bunkoš.

— Hej. Ved' si z nakradnutého zbohatol. Taký pán veru potrebuje do domu gazdinú. Hľa, družičky som si už priviedla.

Kým Kaša jazykom dorážala do zbojníckeho kapitána, deti rozsvecovali sviečky v deravých kanvách. Medzi konármami stromov šľaby ožívali strašné obludy. Hojdali sa zboka na bok, kývali sa hore-dolu a kde-tu zvýskli, až mráz prechodił po chrbte.

Zbojník Bunkoš a jeho podarení tovariši, ktorí za ním povyliezali z jaskyne, od strachu stratili reč. Oči im vytláčalo z jamôk a pod košeľami sa kúpalí v studenom pote...

Lapaji povychodili z jaskyne a na čele s Bunkošom sa pustili horami preč. Sám richtár Ambráz a všetci prísediaci prišli pred jaskyňu, aby sa presvedčili, že zbojník Bunkoš je preč.

Ján Štiavnický (* 11.7.1937, Spišské Vlachy, † 9.8.1993 Košice)

Spisovateľ, autor mnohých rozprávok, poviedok a povestí pre deti, i historických noviel.

Pôsobil aj ako vedúci literárno-dramatického oddelenia v Československej televízii. Na jeho počest sa uskutočnilo 11 ročníkov (1994 – 2006) literárnej súťaže pre mladých autorov Literárne Košice Jána Štiavnického.

Tvorba pre deti a mládež (výber):

Obor a kamenár (1971)
Strážca pokladu (1978)
O krásnej zlatníkovej dcére (1988)

Kamenný kráľ (1972)
Farbiar a krásna Zuzana (1984)
Povesti zo Spišského hradu (1991)

Studničky (1973)
Akcia „Kláštor“ (1986)

Ilustrácia na opačnej strane listu

Kristián Gajdács, 10 rokov, ZŠ s VJM, Nový Život

paramisa.sk © Romano kher 2014

Rostás-Farkas György: Deti slnka (úryvok)

(Z knihy Rómske ľudové rozprávky)

V tom čase mali Rómovia úctu, ľudia ich radi prijímalí pri táborových ohňoch a vzrušene počúvali príbehy starého rómskeho vajdu.

— Teraz vám porozprávam, od čoho máme my Rómovia, takú krásnu, hnedú farbu, lebo aby ste vedeli, že aj my sme mali takú bledú farbu pokožky, ako vy.

— Zlí ľudia nás vyhnali, naše dcéry a manželky zneuctili. Tí, ktorí prežili strašný masaker, museli utiechať. Tak sa z nás stali bezdomovci a pútenci sveta.

— Jedného dňa sa k nám prihovorilo slnko.

— Počúvajte Rómovia! Čo by ste povedali, keby som vás prijal za moje deti? Nemám deti. Myslel som preto na vás, lebo ste neustále na cestách a ja by som mohol byť s vami po celý deň: vystrihal by som vás pred ťažkostami a nebezpečenstvami a naveky by som vám vyčaril ve-

selosť na vašej tvári...

— My budeme šťastní, ak nás prijmeš za svoje deti, keď nám zafarbiš našu kožu na peknú bronzovo-hnedú. Ľudia nás už zďaleka budú poznáť a vedieť, že si nás prijal za svoje deti.

— Ale naša radosť sa čoskoro obrátila na čierny blen. Ľudia žiarlili na nás a vyháňali nás odvšadial's palicami...

— Takže slnko s vami zle učinilo - ozval sa asi desaťročný mládenec.

— Veru, veru, synček. Slnko nemohlo vedieť, že aký hnev spôsobí naduťosť a pýcha v srdciach ľudí...

— To je dôvod, prečo stále putujeme my, Rómovia. Ak by sme sa usadili, museli by sme sa vzdať farby svojej pokožky, ktorá je pre nás aj farbou slobody...

Rostás-Farkas György (* 28. február 1949, Újkígyós, žije v Budapešti, Maďarsko)

Maďarsko-rómsky spisovateľ, básnik, tlmočník, novinár, pedagóg a výskumný pracovník v oblasti rómskych tradícii a rómskeho jazyka. Člen Maďarskej asociácie spisovateľov a člen Národnej asociácie maďarských novinárov.

V rokoch 1970-1988 bol redaktorom, zodpovedným redaktorom a hlavným spolupracovníkom vydavateľstva Lapkiadó. Od roku 1986 bol redaktorom prvých rómskych novín vychádzajúcich v Maďarsku Romano Nevipe. Od roku 1989 je predsedom Rómskeho spoločenstva vedy a umenia. Od roku 1990 je predsedom občianskeho združenia a Rómovia v Maďarsku. V rokoch 1995-1999 bol predsedom Rómskej menšinovej samosprávy v Budapešti a členom predsedníctva Národnej rómskej menšinovej samosprávy. Získal niekoľko národných ocenení, okrem iných: Cena Móricza Zsigmonda (1984), Cenu Maďarskej republiky za záslu-

hy, Križ (1994), Cenu Menšiny (2004), Cenu Józsefa Attilu (2005), Vavrínový veniec Maďarskej republiky (2011), Zlaté pero (2012).

Tvorba pre deti:

- Rómsko-maďarská čítanka (1990)
- Deti slnka (1990)
- Tradičné rómske remeslá a povolania (1991)
- Príbehy môjho otca I-II (1992-2000)
- Antoine de Saint-Exupéry: O cino krajoro. Malý princ (preklad) (1994)
- Čertovské príbehy (Rómske rozprávky a legendy) (2012)

Ilustrácia na opačnej strane listu

Richard Jankovič, 13 rokov, Špeciálna základná škola, Piešťany

paramisa.sk © Romano kher 2014

Rostás-Farkas György: A Nap gyermekai (részlet)

(Cigány népmesék könyvból)

A cigányoknak abban az időben volt bescületük, szívesen fogadták őket a táborüzeknél, s borzongva hallgatták az öreg cigány vajda történeteit.

— Most pedig elmesélem, hogy nekünk cigányoknak, mitől van ilyen szép, barna színünk, mert tudjátok meg, hogy nekünk is ilyen sápadt színünk volt, mint amilyen nektek van.

— Vad népek elüztek minket otthonaninkból, leányainkat, asszonyainkat megbecsteleneítették. Akik túlélték a borzalmas mészárlást, menekülni kényszerültek.

Így lettünk mi hazátlanok, a világ vándorai.

Egy napon így szólt hozzánk a Nap.

— Ide figyeljetek, cigányok! Mit szolnátok hozzá, ha gyermekemre fogadnálak benneteket? Nekem nincsen gyermekem. Azért gondoltam rátok, mert ti szüntelenül úton vagytok, s én egész nap veletek lehetnék:

óvnálak benneteket a bajtól, a veszedelemtől, s örökké az arcotakra varászolnám a vidámságot...

— Mi boldogan leszünk a te gyermekeid, ha szép bronzbarnára fested a bőrünket. Az emeberek messziiről felismernek bennünket, s tudják, mi a te fogadott gyermekid vagyunk...

— De őrömünk hamarosan ürömbe fordult, az emberek keztek irigykedni ránk, és bottal kergettek el bennünket...

— Akkor a Nap rosztat tett veletek – szólt közbe egy tíz év körüli legényke.

— Bizony-bizony, kisfiam, a Nap nem tudhatta, hogy a gőg és a büszkeség milyen indulatokat szabadít fel az emberek szívéből...

— Ezért vándorolunk mi, cigányok, mert ha letelepednénk, akkor le kellene mondanunk bőrünk színéről, amely számunkra egyben a szabadság színe is...

Rostás-Farkas György (* 1949. február 28. Újkígyós, Budapesten él)

Magyar cigány író, költő, műfordító, újságíró, népművelő, a cigányság hagyományainak és nyelveinek kutatója. A Magyar Írószövetség és a Magyar Újságírók Országos Szövetsége tagja.

1970–1988 között a Lapkiadónál szerkesztő, felelős szerkesztő, főmunkatárs volt. 1986-tól az első magyarországi cigány újság, a Romano Nyevipe szerkesztője. 1989-től a Cigány Tudományos és Művészeti Társaság elnöke. 1990-től a Magyarországi Cigányok Érdekszövetségének elnöke. 1995–1999 között a budapesti roma kisebbségi önkormányzat elnöke, az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat elnökségi tagja. Nyert több nemzeti díjat: Móricz Zsigmond Irodalmi Díj (1984), Magyar Köztársasági Érdemrend, kiskereszze (1994), Kisebbségekért-díj (2004), József Attila-díj (2005), A Magyar Köztársaság Babérkos-

zorúja díj (2011), Aranytoll (2012)

Művei gyerekeknek:

- Cigány-magyar képes olvasókönyv (1990)
- A Nap Gyermekai (1990)
- Ősi cigány mesterségek és foglalkozások (1991)
- Apám meséi I.-II. (1992-2000)
- Antoine de Saint-Exupéry: O cino krajoro. A kis herceg (Fordítás) (1994)
- Ördögi históriák (Cigány mesék hiedelem mondák) (2012)

Illusztráció a szemközti lap oldalán

Jaroslav Čonka, 8 év, Alapiskola, Lučivná

paramisa.sk © Romano kher 2014

Marie Voříšková: Chytrý Zamur (úryvok)

(kapitola z knihy Zpívající housle)

Když se kovář dověděl o králově rozkazu, poručil ženě, aby navařila kotél husté polévky, ve které plavaly kusy masa. Pak zavolal učně a řekl mu: „Tuhle polévku můžeš snít všechnu sám, když vykováš ze železa vůz, který bude pevný jako skála, ale přitom rychlý a lehce pohyblivý. Troufáš si na to?“

„Co bych si netroufal?“ opáčil cikán. Na místě snědl všechnu polévku a ještě požádal kovářku o chléb, kterým vytřel dno kotle tak důkladně, že už se nemusel vůbec mýt.

„Kdybyste mi, pane mistr, dal takhle pořádně najist každý den,“ povídá cikán, „to byste se podivil, co všechno bych zmohl!“

„Budeš jist takhle každý den a ještě ti koupím nové šaty a boty,“ sliboval kovář.

„Nač potřebujete ten vůz?“ ptal se učedník.

„Bude to práce na zkoušku, abych ti mohl konečně vystavit výuční list,“ odpověděl mistr. Tu se cikán zaradoval a dal se s chutí do práce. V poledne a večer jedl jako vlk, ale mezi dnem koval a koval, až jiskry lásky. Přitom si veselé prozpěvoval nebo pohvizdoval a dílo se mu dařilo, že

byla radost pohledět.

Konečně byl vůz hotov. Když ho mistr prohlédl, viděl, že je to výrobek, jakému se hněd tak jiný nemůže rovnat. Korba byla hladce vykována z jediného kusu železa—nebylo na ní jediné spáry nebo bublinky. Dlouhá oj, do které bylo možno zapřáhnout až dvanáct koní, byla pevná a pružná a železná kola se otáčela v hřidelích tak lehce jako kola větrníku.

Kovář zapřáhl do vozu svou hubenou herku — utáhla jej docela lehce — a vezl vůz do města ke králi. Někteří jiní kováři také už přivezli své vozy, ale žádný nebyl tak pevný a nepohyboval se tak lehce jako vůz cikánského učně. Král za něj zaplatil kováři mnoho peněz. Mistr nakoupil ve městě hromadu pěkných věcí pro sebe i pro svou ženu. Šaty a boty, které slíbil učni, však koupil u vetešníka. Ale cikán, když je uviděl, z nich měl radost, protože šaty, které nosil, byly už úplně roztrhané, a boty ještě neměl, co byl na světě. Tuze mistrovi děkoval a pak se ho zeptal, co je s tím jeho výučním listem. „K čemu takový spěch?“ zamračil se kovář.

„Není ti snad u mne dobře a chceš odejít?“

„Nechci odejít,“ odpověděl učeň, „ale slíbil jste mi, že mi napíšete výuční list, až vykovám ten vůz, který jste prodal ve městě.“

Marie Voříšková (* 15.9.1907, Vrané nad Vltavou, Česká republika)

Česká spisovatelka, a dramatička, ktorá často využívala exotické námety vo svojich dielach, bola zberateľkou rómskych poviedok a rozprávok.

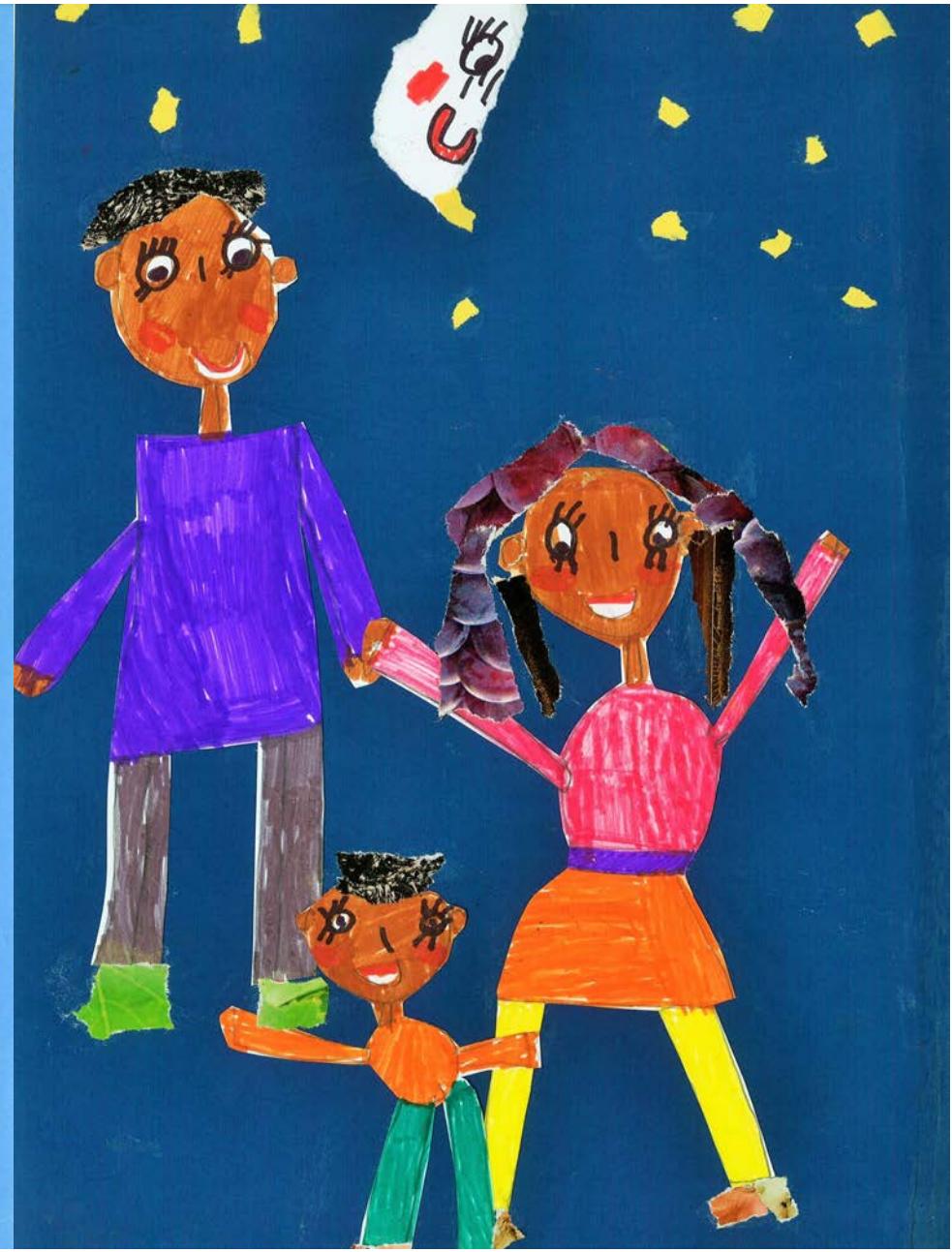
V dielach pretkáva reálne z rómskeho života s literárnu fikciou, postavám však ponechávala autentický charakter.

Tvorba pre deti a mládež (výber):

- Cikánské pohádky (1959)
- Cikánečka Zuzka (1950)
- Makaphovsky dary (1963)
- Malý domeček - plný koleček (1986)

Illustrácia na opačnej strane listu

Michal Godla, 13 rokov, ZŠ Veľký Šariš
paramisa.sk © Romano kher 2014

Helena Demeterová: Prečo je deň a noc (úryvok)

(kapitola z knihy Paramisa—Antológia rómskej rozprávky)

Kalo (Čierny) závidel Bielemu jeho ženu. Bola pekná, biela so svetlými vlasmi a Kalo mal čiernu s čiernymi vlasmi. Čierna žena bola tiež pekná, ale jej muž krásu na nej nehľadal.

Tak sa hálali, že to už pán Boh nemohol počúvať. Zostúpil na zem, pozval ich k sebe a povedal im:

„Počúvajte, dával som vám všetko, čo ste len chceli, lebo som sa nazdával, že sa prestanete hádať. Vidím však, že vy dvaja ľudia sa nechcete udobriť. Urobím to s vami teda tak, že stvorím nebo, aby som vás nepočul, ako sa hádate. Nebo nás bude oddelovať.

Tebe, Biely, dávam deň so slnkom. Ak ti bude smutno za Kalom a budeš chcieť s ním byť, daj sa slnku opáliť, lebo až potom budeš bližšie k bratovi, Kalovi. Cez deň budeš bdiť a pracovať, príchodom noci príde na teba spánok.

Tebe, Kalo, dávam noc s mesiacom a s hviezdami preto, lebo si bratovi závidel jeho ženu. No, aby si si nemyslel, že ťa nemám rovnako rád ako bieleho, nuž v noci nebudeš tak ťažko pracovať ako tvoj biely brat Biely.

V noci budeš žiť tak, ako sa sám rozhodneš, robif budeš takú prácu, akú si vyberieš, no cez deň budeš spať. A keď budeš chcieť byť so svojím bratom Bielym, musíš sa počas dňa schovávať pred slnkom. Nezabúdaj, že noc a mesiacik ťa obielia.“

Odkedy Boh stvoril deň a noc, žili Biely a Čierny so svojimi ženami a deťmi tak, ako im kázal Boh a už sa nehádali. Možno by tak žili dodnes, keby dieťa Bieleho nebolo v noci vstalo a nešlo sa vycikať. Uvidelo čosi, čo dovtedy ani ono, ani iné biele dieťa nevidelo. A keď uvidelo, ako sa Kalove deti hrajú, išlo k nim a hralo sa s nimi do rána. Cez deň potom spalo, darmo ho otec s mamou budili.

Vstalo až pred obedom. Porozprávalo otcovi a mame o tom, čo všetko v noci videlo, kolikú krásu. Biely bol veľmi zvedavý. Hned' chcel vidieť brata Kala. A tak sa stalo, že o polnoci zobudil celú rodinu a spoločne navštívili Kala.

Keď Kalo videl Bieleho, zaradoval sa. Ospravedlnili sa jeden druhému a už sa nikdy nehádali.

Helena Demeterová (* 24.6.1940, Bukovec, žije v Austrálii)

Rómska spisovateľka, svoj talent zdedila po otcovi, literárnej tvorbe sa venujú aj jej ďalší súrodenci (Arnošt Rusenko, Margita Reiznerová), a od roku 1989 publikovala svoje diela aj v rómčine. Je aj zberateľkou príbehov starých Rómov. Ako dieťa odišla s rodičmi do Prahy, kde dlhé roky pracovala ako pomocná kuchárka v zdravotníctve. V 90. rokoch minulého storočia emigrovala do Veľkej Británie, odtiaľ sa neskôr presťahovala do Austrálie.

Publikovala v časopisoch Líl, Amaro Lav, Romano gendalos, Romano kurko, Romano džaniben.

Tvorba pre deti a mládež (výber):

Kale ruží (1990) - poviedky v zborníku
Čalo voďi / Sytá duše (2007) - poviedky v zborníku
Rom ke Romeste drom arakhel / Rom k Romovi cestu najde (1994)

Ilustrácia na opačnej strane listu

Eva Oračková, 8 rokov, a Patrik Mirga, 7 rokov, ZŠ s MŠ Lomnička

paramisa.sk © Romano kher 2014

O divotvornom hrnčíčku/Pal e paramisakeri kučori

(úryvok z ľudovej rozprávky v zbierke časopisov Ľuľudi 1-12/2001)

Boli raz dve deti, ktoré nemali ani otca, ani matku. Bývali v malom domčeku, a veru im nebolo veľmi dobre, lebo nemali z čoho žiť.

Zobral sa raz chlapček do hory niečo nazbierať. Ako tak ide, cestou vidí v jednej barine starú babku s vozíčkom. Nijako ho nemohla vytiahnuť z bariny. Janko nelenivý skočil a pomohol jej.

Babka mu podčakovala a vraví: „Vezmi si tento hrnček a chod' domov. Nebudete viac hladovať, len mu povedz: „Var, hrnčíček, var!“ A keď budeš mať dosť, povedz: „Ďakujem, hrnčíček, už dosť!“

S radosťou sa Janko podčakoval a bežal domov. Sestrička už naňho netrpezlivovo čakala.

„Pod', Anička, ideme si navariť obed!“ Postavil hrnček na stôl a povedal: „Var, hrnček, var!“

I začala sa z neho sypať voňavá a dobre omostená kašička. Keď deti mali dosť, podčakoval sa Janko hrnčíčku a odložil ho na miesto.

Takto si dobre žili dlhší čas...

Ste jekhvar duj čavora, so len nasťa ni dad ni dajori. Bešnahi ando tikni kheroro, taj phare dživnahi, mer len nasťa so te chan.

Geľa jekhvar o čavoro ando veš valaso te roden. Avka sar džahali, dikhla jekha phura da ande čik le verdoreha. Nabirinlahi oda verdoro ari te ciden andar oja čik. O čavoro o Janko ungrinda, taj cidiňa la phura dake o verdoro ari andar e čik.

E phuri daj leske palikerda, taj diňa le jekh kučori: „Le aja kučori, taj dža khore!“ Adale divesestar buter na ovna bokhale phenleske: „Tav, kučori, tav! Napobister leske ňikana te palikeren.

Ando lošaniben o Janko našťa khore. E phen ma le užarlahi.

„Av, Anička, tavaha amenge o dilo.“ Thođa e kučori pe kafidi, taj phendá: „Tav, kučori, tav!!

Andar e kučori ari avlahi guli lačhi kaša. Kana chale lačhi kaša, o Janko palikerda la kučorake, taj thođa la pale.

Avkake lačhe dživnahi but divesa.

Časopis ĽUĽUDI — KVIETOK (časopis pre najmenšie rómske deti)

Časopis ĽUĽUDI—KVIETOK, časopis pre najmenšie rómske deti od r 1992 vydáva Romani kultúra Bratislava. Jeho šéfredaktorom je Dezider Banga. Tento časopis už oslavil svojich 20 rokov!

V časopise deti nájdú rozprávky, básničky, kvízy, hádanky, ale aj pekné kresbičky. Deti si v ňom môžu čítať tak v rómskom, ako aj v slovenskom jazyku.

Tento časopis od roku 2012 už pravidelne uverejňuje aj výber z diel, s ktorými sa deti zapojili do našej súťaže Farebný svet—Coloriskeri luma. Farebný svet—Coloriskeri luma je súťaž pre všetky deti, ktoré mieli rady čítajú, ale zároveň vedia svoj svet fantázie položiť aj na papier a potešíť ním ostatných. Pridajte sa aj vy!

Ilustrácia na opačnej strane listu

Patrik Červeňák, 13 rokov, ZŠ s MŠ Šarišské Jastrabie

paramisa.sk © Romano kher 2014

Vydalo:
Romano kher – Rómsky dom, občianske združenie

Zostavili:
Stella Hanzelová a Agnes Horváthová
Tlač: Trophis s.r.o.
ISBN: 978-80-971441-2-8
Počet listov: 12
Rok vydania: 2014
Vydanie prvé.
Za obsah katalógu zodpovedá vydavateľ.

Realizované s finančnou podporou Úradu vlády – program Kultúra národnostných menšín 2014 a v rámci projektu Rómske dokumentačné a informačné centrum z Fondu pre mimovládne organizácie, ktorý je financovaný z Finančného mechanizmu EHP 2009-2014. Správcom Fondu je Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation.

NADÁCIA OTVORENEJ SPOLOČNOSTI
OPEN SOCIETY FOUNDATION